

ר' שמעון בן שחר

רבי עקיבא

הקדמה

מי לא מכיר את רבי עקיבא?! כל ילד וכל ילדה שמעו על רבי עקיבא. גם אנשים שאינם בהכרח חובשים כיפה – רבים מהם שמעו על רבי עקיבא. רבי עקיבא, אחת מדמויות המפתח, מגדולי התנאים שהיו לעם ישראל, לא נולד רבי עקיבא. הוא נולד רועה צאן, וגדל כרועה צאן וכעם הארץ. איך נהפך עם הארץ, לגדול הדור? מה גרם למהפך? מה גרם להחלטה לעזוב את הצאן, וללכת לרעות את עם ישראל, ועוד בהתמדה גדולה וכח רצון כביר שכזה?!

מאמר זה, עוסק בלימוד משנה מתוך 'תנא דבי אליהו' המתארת את עקיבא רועה הצאן עומד על יד באר המים בגיל ארבעים ואת המשך דרכו משם לבית המדרש. יש פה נסיון לחשוף, עד כמה שידינו מגעת, את שעבר על עקיבא, באותם רגעים, וגרמו לו למהפך שבסופו הוא היה לרבי עקיבא, רבן של כל ישראל.

לא נעשה פה הנסיון להקיף את כל אישיותו המופלאה של רבי עקיבא, וגם מה שכן נכתב – תפילה, כי דברי אמת נכתבו. מגמת הכתיבה היא לנסות, לדלות מסיפור זה דרך חיים שיכולה ואמורה להדריך אותנו, תלמידי רבי עקיבא, בצעידה הארוכה במסלול החיים. בגישה לתורה ולתלמידי חכמים. בגישה לחיים, עם ידיעה שלכל פרט ופרט יש משמעות, וכל קוצו של תג נצרך להשלמת התמונה כולה.

יהי רצון שזכה לא רק ללמוד את הדברים, אלא גם לדעת להפנים ולחיות אותם.

א. מה לעקיבא ולתלמידי חכמים

"מה היה תחילתו של רבי עקיבא?" – מה היתה הנקודה, הרגע – ממנו צמח לנו רבי עקיבא?

"אמרו: בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר. אמר: מי חקק אבן זו? אמרו: לא המים שתדיר נופלים עליה בכל

יום!! אמרו לו: עקיבא, אי אתה קורא "אבנים שחקו מים"? מיד היה רבי עקיבא דן ק"ו בעצמו וכו"1.

עקיבא, רועה צאנו של כלבא שבוע² – הולך כפעם בפעם אל הבאר. הוא היה שם לא פעם ולא פעמיים. האם פתאום, סתם כך ביום בהיר - הוא רואה משהו, שהוא רואה כבר עשרות שנים, שואל שאלה וחוזר בתשובה...!! מה גרם כאן למהפך האדיר והנורא הזה? הקושיא גדלה כאשר מתברר לנו שרבי עקיבא לא 'העריץ' יותר מדי תלמידי חכמים:

"תניא:

אמר רבי עקיבא: כשהייתי עם הארץ אמרתי - מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור.

אמרו לו תלמידיו: רבי, אמור ככלב!?

אמר להן: זה נושך ושובר עצם וזה נושך ואינו שובר עצם"3.

רבי עקיבא מספר לתלמידיו – כי היתה לו שנאה רבה מאד לת"ח בדורו. יתכן שלא אמר כך על כל הת"ח באופן פרטי, אלא באופן כללי, כמו שיש היום, לעיתים, תווית לוואי למושג "רב".

"רבי עקיבא, רעיא דבן כלבא שבוע הוה [רבי עקיבא היה רועה של כלבא שבוע], חזיתיה ברתייה דהוה צניע ומעלי" [ראתה בתו שהיה צנוע ומעולה]4.

נעצור לרגע. מה היא ראתה ברבי עקיבא, שהיה צניע ומעלי?! הרי הוא בעצמו מעיד על עצמו ואומר שהיה יכול לנשוך תלמיד חכם כחמור! וכי אדם "מעלי" – בעל מידות ומעלה – זו דרכו? כזאת שנאה – כחמור דוקא ולא ככלב!?

ב. ילדותו

שאלה זו, שאלת התוס' היא⁵. ומתרץ התוס':

"לא משום שהיה שונא ת"ח אלא משום שהיה סבור שמתגאין על עמי הארץ מפני תורתן והיו ת"ח שונאים אותם, וגם משום שלא היו מניחים

-
1. אבות דרבי נתן פרק ו.
 2. כתובות סב ע"ב.
 3. פסחים מט ע"ב.
 4. כתובות סב ע"ב.
 5. שם.

אותם ליגע בהם, כדאמרינן בגדי עם הארץ מדרס לפרושים, אבל מכל מקום – שומר מצוות היה (ר"ת)."

באור חדש מוארת לנו דמותו של עקיבא, רועה הצאן. רבי עקיבא לא היה "חילוני", פורק כל עול, שונא את התורה ומצוותיה. אלא רועה דתי היה, והיה מקיים מצוות, אבל! תלמידי חכמים – היה שונא! ולא סתם שונא לשם שונא (שהרי היה 'מעלי') – אלא אידיאולוגיה היתה פה – הם מתגאים! אי אפשר להתחבר אליהם. אפילו לגעת בהם אסור לנו, לפשוטי העם ש"רק" מקיימים מצוות.

רבי עקיבא ישב בילדותו בתלמוד תורה יחד עם כל חבריו, ורצה ללמוד תורה⁶. הוא קרא הרבה "סיפורי צדיקים" וחלם להיות כמותם. זאת היתה פסגת שאיפותיו – והוא רצה לממשה כמה שיותר מהר. הוא ראה את חבריו המוצלחים ושאף להגיע אליהם בהשגיו. לאט לאט התחוויר לו – שהוא "לא יוצלח". הוא בן עם הארץ. רק המוכשרים, הטובים, הם אלו שהתקדמו בלימוד התורה. את התורה הצליחו לקנות רק בני השכבה הטובה. האליטה. שם התחיל רבי עקיבא להתרחק מת"ח ומהתורה – אם כזאת היא התורה, שהיא לא שייכת לכולם אלא רק לאליטה – אז אני לא מעוניין בכזאת תורה. הוא קיים מצוות אך התרחק מת"ח. מגאוותם ומהתנשאותם – כביכול שייכת התורה רק להם. כל חייו הציקה לרבי עקיבא שאלה זו. שאיפתו ללמוד תורה – לא פסקה לרגע, אבל לא תורה כזאת. הוא ניסה להבין את ה"חידה" – היתכן שהתורה שייכת רק לבני הטובים, והוא ה"עם הארץ" לא יכול אפילו לגעת בה?!

ג. תחילתו

רבי עקיבא חיפש כל הזמן תשובה – ולא מצא. עד ש... עד שיום אחד הוא הגיע לבאר – ושם הוא מצא את התשובה.
 "בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום" – יש מדייקים⁷ דמשנה וגמרא לא שנה, אך מקרא וכתובים – כן למד⁸.

6. הערת המערכת: מדובר, כמובן, בתיאור דמיוני המיועד להדגשת המסר. אין במקורות שלפנינו בכדי להעלות במדויק פרטים אלו בחייו של רבי עקיבא, ועיין לקמן פרק ז.

7. בנין יהושע על אבות דר"נ פ"ו.

8. וכן משמע מההמשך, שאמרו לו: 'אי אתה קורא וכו'.

"פעם אחת היה עומד על פי הבאר". תמיד הוא היה בא והולך, עובר ושב ועסוק בשיגרת חייו. פעם אחת הוא נעמד. נעצר. הסתכל. התבונן. רבי עקיבא התעורר! התעורר מהשיגרה של היום-יום, שבוע שבוע, שנה שנה. ממרוץ החיים השוטף שבו נתונים רוב האנשים בעולם.

והוא לא רק התעורר. **הוא גם העיז לשאול את שאלתו**. הוא שאל אותה בקול רם, בלי להתבייש ובלי להסס.

"אמר: מי חקק אבן זו?"

אמרו: לא המים שתדיר נופלים עליה בכל יום!?"

מה, אתה לא רואה?! יש פה משהו אחר חוץ מהמים שעושה זאת? רבי עקיבא שותק ולא עונה להם. הוא מבין שהם לא הבינו את העומק של שאלתו. הם עדיין לא התעוררו. הם אפילו לא עצרו לחשוב, אולי יש משהו אמיתי וחכם בשאלה "המטופשת" והפשוטה של עקיבא, עם הארץ. את רבי עקיבא לא מרתיעה נימת הדיבור שלהם – כאילו זה דבר פשוט וברור, ואולי לו למי שישאל שאלה שהתשובה עליה כה ברורה (מי יודע כמה רבי עקיבא היו לנו אילו היינו מתגברים על הפחד – מה יגידו על שאלתי...).

והם ממשיכים:

"אמרו לו: עקיבא, אי אתה קורא 'אבנים שחקו מים'?" הרי כתוב בכתובים שכך דרך העולם. הם ענו לו בנימת לגלוג וחוסר ידיעה, אך רבי עקיבא שמע את מה שהוא היה צריך לשמוע.

ובכן, מה היתה שאלתו של רבי עקיבא? מה הוא ראה בבאר שהפריע לו כל כך, שגרם למהפך לו הוא ציפה וייחל כל חייו?

רבי עקיבא עמד והסתכל על האבן וחשב: הנה טיפה, ועוד טיפה, ועוד אחת, ועד אחת – האם קרה משהו לאבן? הרי אנו פה שנים רבות ולא נחקה אבן זו יותר ממה שהיה בילדותי, ובכל זאת חקוקה היא. האם אלו המים? ועוד, הרי אם ניקח את כל המים שנפלו עליה עד היום, ונשפוך בבת אחת על האבן – האם יקרה לה משהו? כן! היא תרטב... אך לא יותר מכך. ועוד, הרי יש כאן משהו הנוגד את חוקי ההגיון: המים הם דבר נוזלי, האבן היא דבר מוצק – האם יתכן שנוזל יהיה יותר חזק ממוצק?! לא הגיוני.

מי חקק אבן זו? מי חקק אבן זו??? מהו הכח שבסוף גרם לאבן להיות חקוקה? בוודאי שזה לא המים בלבד! ורבי עקיבא שומע את התשובה של הרועים –

“לא המים ש... תדייר נופלים עליה בכל יום!?”

לא המים. התדירות! היא זו שבוקעת את האבן. כל יום עוד טיפה ועוד טיפה. יום יום, שנה שנה, עשרות שנים ו... האבן נחקקת. לאט לאט.

דבר נוסף רואה פה רבי עקיבא: מי שמסתכל רק על ההווה – לעולם לא יבין כיצד נחקה האבן, שהרי כל טיפה לא מוסיפה כלום. צריך להסתכל על כל התמונה.

“אי אתה קורא ‘אבנים שחקו מים’?” – האינך יודע, שבתורה, שאתה לא מתחבר אליה, כתוב – שהתורה מתאימה לטבע. היא מתאימה לכל. גם לך. לא רק לאלטיה. החיבור לתורה הוא לא פונקציה של מנת משכל או של בן-טובים. פונקציה של התמדה. של תדירות. לא להיות עכשיו כמו הרב, כמו הצדיק שבסיפור. לשאוף! כן. להיות! רק כאשר יפלו מספיק טיפות שיחקו את האבן.

אי אפשר לדלג על אף טיפה. לכל טיפה וטיפה יש חשיבות.

אי אפשר לראות ת”ח אחד – ולהגיד שכולם מתנשאים. זה חלק מתמונה שלמה. אי אפשר לראות הלכה אחת – שאסור לגעת בהם – ולהגיד שהתורה לא שייכת לעמי ארצות. זה חלק מכל המכלול. זהו עיוות של האמת.

רבי עקיבא גם גילה כי יש עומק למציאות. יש דברים שאנחנו רואים ובכל זאת אנחנו לא רואים הכל. יש חלקים של התמונה שמסתתרים מעמנו, ועלינו לחשוף אותם.

ד. תלמידי רבי עקיבא

זו הסיבה שהביאה את רבי עקיבא לספר לתלמידיו מה היה ברצונו לעשות לת”ח כשהיה עם הארץ. וכי זה צריך לעניין אותם? ועוד דוקא חמור ולא כלב? אלא, אומר להם רבי עקיבא – זו לא היתה שנאה טיפשית של כלב, נביחות של רעש – זה היה משהו אמיתי שרוצה לשבור את העצם, לשבור את הגאווה, את ה”חוזק”, כביכול, שמסתתר בת”ח הזה. אתם – אל תהיו כאלו. תלמידי רבי עקיבא מתו מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. הם לא הפנימו את הנקודה: בלי גאווה. התורה שייכת לכולם. גם לעמי ארצות, גם לחברך כמו לך. לכן הם מתו בימי ההכנה למתן תורה. לכאורה, היה אפשר לקבוע יום אבל אחד על מותם ותו לא, מדוע צריך כל כך הרבה ימים? זה לא סתם “אבל” לשם הצער על האובדן וזהו. אלו

הם ימי תיקון. ימים שבהם צריך להתכונן למתן תורה – כמו שרבי עקיבא מלמד אותנו. רק כך אפשר לקבל תורה. רק כך אפשר לקנות את התורה.

ה. קדימה לעבודה

”מיד דן ק”ו בעצמו”.

עד כאן הכל טוב ויפה. אבל מה זה אומר לי באופן מעשי? יתכן וגם הרועים חשבו על עומק זה – אך מחשבות לחוד ומעשים לחוד. אילו כוחות נפש צריך בשביל לקחת רעיון – וליישם אותו?

רבי עקיבא יישם אותו מיד – ללא שהיות. בעצמו – בלי לחכות שמישהו יעשה את העבודה במקומו. הוא לא עבד על המידות של אף אחד אחר ולא ניסה לחנך אף אחד. הוא לקח אחריות על עצמו, ועל עצמו בלבד (וגם זו גדלות).

”מה רך פסל את הקשה” – על ידי ההתמדה והקביעות, **”דברי תורה שקשים כברזל”** – כשהם **”מנותקים”**, הם כואבים כמו ברזל, חוצצים בין עמי הארצות לתורה, אבל יש בהם את כח הברזל, את היכולת לחצוב ולהכנס למקומות **’אטומים’** – **”על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם”**.

האדם נתון לשינויים. התורה – כסכין מנתח, שאם יודעים להשתמש בו לאט לאט – אפשר לבנות. אפשר לצמוח. אפשר להתחבר לתורה.

ו. אשת חיל - מי תמצא?

רחל – הבינה זאת.

היא ראתה רועה צאן, עם הארץ – והבינה שאין להסתכל כאן ועכשיו. הבינה שאם יש כלים – צריך התמדה ועבודה – ואפשר לבנות.

היא היתה שייכת ל”אליטה” ל”עשירון העליון”, והבינה שהתורה שייכת לכולם⁹. **”ר’ עקיבא איתקדשת ליה ברתיה דכלבא שבוע, שמע כלבא שבוע אדרה הנאה מכל נכסיה, אזלא ואיתנסיבה ליה”**¹⁰. **אביה לא מוכן שבתו תנשא לעם הארץ. זה פוגע בכל מעמדו וחינוכו, וע”כ הוא לא מוכן אפילו שירושתו-**

9. רחל, כשמה כן היא. אחת מן הצאן, כי כשהיא רועה צאן, אז היא חלק מהצאן. יש לה תכונות של הבנה, אמהות ורחמנות.

10. נדרים נע”א

המשכיותו יהיו בידיה. רחל, על אף הנדר דבקה בהחלטתה – ומתחנתת עם רועה צאן (+ הבטחה)¹¹.

ז. אצל המלמד

”מיד חזר ללמוד תורה. הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמדי תינוקות א”ל רבי למדני תורה...”

רבי עקיבא חוזר ללמוד תורה. הוא כבר היה שם פעם וברח. עכשיו הוא בא. ולא רק הוא, אלא גם בנו בא עימו. מדוע רבי עקיבא צריך להביא עימו את בנו? מן הראוי שקודם כל ילך לבדו לנסות האם רגשותיו העכשוויים נכונים – ואם אכן כך יביא גם את בנו! לא כך מרגיש רבי עקיבא. הוא כל כך בטוח בדרכו, בהחלטתו ובעיקר – במסירותו, עד שהוא מוכן ללכת כל כולו למטרה זו של לימוד התורה. ולא רק את עצמו הוא מוכן למסור לשם מטרה זו, אלא גם את בנו, את ההמשך שלו, את זרעו. בעצם, את כל עתידו. רבי עקיבא הולך במסירות מלאה אל היעד הנחפץ והעליון ביותר. אל החיים.

ועוד, גם אדם שהוא ענו גדול, יחוש כלפי בנו רגש כלשהו של 'עליונות'. וכאן, רבי עקיבא יושב עם בנו באותו ספסל, באותו 'חיידר', ולומדים ביחד א' ב'. מלא המסירות והמוכנות.

”א”ל: רבי! למדני תורה!” -

אין זו בקשה, אלא ציווי. הרבה פעמים אדם רוצה משהו, ואם מסיבה כזאת או אחרת הוא אינו מקבל זאת, הוא אומר לעצמו שאת השתדלותו בענין הוא עשה, וזהו. זה כבר לא אשמתו שהוא לא יעשה זאת, כי הוא מצידו רצה, אלא שהיתה 'סיבה חיצונית' שהפריעה לו למלא את רצונו. לא כך רבי עקיבא! הוא החליט והוא יבצע. שום תירוץ ושום סיבה לא ימנעו ממנו ללמוד תורה. אם הרב הזה לא ירצה – אלך לי לרב אחר. ועוד – רבי עקיבא מדגיש לרב: אולי אני עם הארץ ובן ארבעים, אבל התורה היא גם שלי. היא לא רק שלך, ואין בידך כל בחירה אם ללמד אותה או לא. **רבי! למדני תורה!**

11. את כל תורתו מייחס רבי עקיבא לרחל אשתו. "שלי ושלכם שלה היא", כך אמר לתלמידיו כשחזר מהישיבה לאחר עשרים וארבע שנים של לימוד. "עתיד ר"ע לחייב את כל העניים בדין... אלא שזיכתה לו רחל אשתו" [זו הטענה היחידה שיכולים העניים להצטדק בה מפני מה לא למדו תורה כמו ר"ע] (סוף המשנה באבות דר"נ שם).

ח. עקביותו של עקיבא

"היה לומד והולך עד שלמד כל התורה כולה. הלך וישב לפני רבי אליעזר ולפני ר' יהושע, אמר להם: רבותי! פתחו לי טעם משנה! (בלשון ציווי) כיון שאמר לו הלכה אחת הלך וישב לו בינו לבין עצמו. אמר, דבר זה למה נאמר? חזר ושאלן והעמיד בדברים".

רבי עקיבא כשמו כן הוא. הולך בעקביות, עקב בצד אגודל. לאט לאט, בשיטתיות ובעקביות. על כל פרט שנאמר לו הוא ישב בסבלנות ובדק אותנו מכל הכיוונים: האם אני מבין את שאמרו לי? למה זה בדיוק כך ולא כך? ולא התבייש – כל שאלה שהיתה לו, הלך ושאל, וכל מה שלא הבין, הלך ושאל – עד שהעמידן בדברים. כבר לא ידעו לענות לו על כל שאלותיו.

רבי עקיבא מתעלם מתגובת החברה. "ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו..."¹² – רבי עקיבא מקיים בהידור רב את הסעיף הראשון בשולחן ערוך.

"רבי שמעון בן אלעזר אומר: אמשול לך משל למה הדבר דומה, לסתת שהיה מסתת בהרים. פעם אחת נטל קרדומו בידו והלך וישב על ההר והיה מכה ממנו צרורות דקות ובאו בני אדם ואמרו - מה אתה עושה? אמר להם - הרי אני עוקר ומטילו בתוך הירדן! אמרו לו - אי אתה יכול לעקור את כל ההר!! היה מסתת והולך עד שהגיע אצל סלע גדול נכנס תחתיו סתרו ועקרו והטילו אל הירדן, ואמר לו - אין זה מקומך אלא מקום זה!!! כך עשה להם רבי עקיבא לרבי אליעזר ורבי יהושע.

אמר לו רבי טרפון: עקיבא, עליך הכתוב אומר: 'מבכי נהרות חבש ותעלומה יוציא אור' דברים המוסתרים מבני אדם הוציאם רבי עקיבא לאורה"¹³.

רבי עקיבא נמשל לסתת שהיה מסתת בהרים, שפעם אחת נטל קרדומו בידו והלך וישב על ההר והיה מכה ממנו צרורות דקות ובאו בני אדם ואמרו - מה אתה עושה? מעשהו נראה תמוה בעיני בני האדם, עד שהם הוצרכו לשואלו – מה פשר מעשיו.

12. שו"ע או"ח א, א, ברמ"א.

13. אבות דר"נ פ"ו.

אמר להם - הרי אני עוקר ומטילו בתוך הירדן! היו לו לרבי עקיבא שאיפות אדירות. לקחת את ההר ולהעבירו את הירדן¹⁴.

אמרו לו - אי אתה יכול לעקור את כל ההר!! אין לך סיכוי. הם מסתכלים על כאן ועכשיו. לעומתם, רבי עקיבא כבר יודע שמסתכלים על כל התמונה. לוקחים אבן קטנה מעבירים אותה את הירדן – ונזכרים עוד פעם בכל התמונה. רואים הכל – אבל עובדים לאט לאט. בעקביות. בתדירות. דווקא מתוך הראיה של כל התמונה מבינים שטיפה, ועוד טיפה ועוד טיפה – הם, ורק הם, יוכלו לחקוק את האבן. לחקוק לב בשר ודם.

היה מסתת והולך עד שהגיע אצל סלע גדול נכנס תחתיו סתרו ועקרו והטילו אל הירדן, ואמר לו - אין זה מקומך אלא מקום זה!!! רבי עקיבא לא נרתע גם מ'סלעים גדולים'. הוא לא אומר לעצמו – אסתפק בכך, עד מה שהרב שלי יודע. יותר מכך כבר לא נורא אם לא אדע. לא נורא אם את הסלע הגדול הזה לא אעקור.

או מאידך - איך אוכל לעקור כזה סלע גדול, זה עלול לייאש – האם אוכל ללמוד כמו ר' אליעזר?! להיות כמו ר' יהושע?! כמו הצדיקים (מהסיפורים...) שתמיד חלמתי להיות כמותם?! רבי עקיבא יודע כבר איך לכבוש את כל ההר, ושום דבר לא יעצור בעדו.

ט. קורא הדורות מראש

"...שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמר להם: מפני מה אתם בוכים? אמרו לו, מקום שכתוב בו: והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה? אמר להן: לכך אני מצחק, דכתיב: ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בין יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני! אלא, תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב: 'לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו'' בזכריה כתיב: 'עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים', עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה - הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו

14. הירדן מסמל את התשובה, את השיבה לארץ. בני ישראל נכנסו לארץ דרך הירדן.

שנתקיימה נבואתו של אוריה - בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו: עקיבא, ניחמתנו! עקיבא, ניחמתנו¹⁵.

רבי עקיבא אינו חושב ששועלים היוצאים מבית קודשי הקודשים הם דבר משמח, זה עצוב מאד, גם לרבי עקיבא. אך רבי עקיבא לא רואה רק מה שנמצא לו כרגע מול עיניו, אלא ממש כרגע הוא רואה גם את נבואת ירמיהו וגם את נבואת זכריה. לכן הוא יכול לשחוק, ואפילו לא להבין "מפני מה אתם בוכים?". הוא יודע שיש פה תהליך, אם התהליך התחיל – אז יש לו גם המשך, יש לו מנהל וגם יש לו סוף.

י. הכל לטובה

"וכן תנא משמיה דרבי עקיבא: לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד. [כל שעושה הקב"ה - לטובה עושה] כי הא, דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא, [רבי עקיבא היה הולך בדרך] מטא להיא מתא, בעא אושפיזא לא יהבי ליה [הגיע לעיר ורצה להתארח בה ולא נתנו לו]. אמר: כל דעביד רחמנא לטב. אזל ובת בדברא, והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא [הלך וישן במקום שומם, והיו עימו תרנגול, חמור ונר]. אתא זיקא כבייה לשרגא, אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכלא לחמרא [באה רוח כיבתה את הנר. בא חתול אכל את התרנגול. בא אריה אכל את החמור]. אמר: כל דעביד רחמנא לטב. ביה בליליא אתא גייסא, שבייה למתא [בו בלילה באו אויבים ושבּו את בני העיר ההיא]. אמר להו: לאו אמרי לנו [לא אמרתי לכם] - כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל לטובה!"¹⁶.

"כל מה דעביד רחמנא לטב עביד": לרבי עקיבא לא היתה נבואה שפרשה לפניו את כל התהליך, אך גם פה רבי עקיבא יודע שאין דבר מיותר. הכל שייך למערכת – והכל לטובה, גם אם כרגע אני עוד לא יודע ועוד לא רואה הכל. אשרי רבי עקיבא, שבו בלילה כבר ראה את הטובה שעשה הקב"ה עימו.

15. מכות כד ע"ב.

16. ברכות ס.

יא. זה כלל גדול

"רבי עקיבא אומר: ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה"¹⁷.

רבי עקיבא למד ולימד כי התורה שייכת לכולם גם ליבני מיעוטים, גם לעמי ארצות – כל אשר חשקה נפשו בתורה – יבוא וילמד. האם גם בענייני העולם הזה מבין רבי עקיבא – כי אין "אני" יותר מ"אתה" ואין "לי" יותר מ"לך". אמר רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך" – זה כלל גדול בתורה. לרעך=כמוך. כולנו לאותה מטרה, כולנו לאותה שאיפה, כולנו "חלקים" ופועלים ב'בית חרושת' אחד, בתהליך אחד למטרה אחת. אף טיפה לא מיותרת. אף אחד לא מיותר. רעך חשוב בדיוק כמוך.

זהו גם כלל גדול בלימוד התורה [כנזכר לעיל לגבי תלמידיו של רבי עקיבא]. וגם בקיום המעשי שלה. אין גאווה. אין התנשאות. אין אני יותר ממך.

יב. רבי משה ורבונו עקיבא?

"אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו: רבש"ע, מי מעכב על ידך? אמר לו: אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר לפניו: רבש"ע, הראהו לי, אמר לו: חזור לאחורך. הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כחו; כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו: רבי, מנין לך? אמר להן: הלכה למשה מסיני, נתיישבה דעתו. חזר ובא לפני הקב"ה, אמר לפניו: רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי?! אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לפניו: רבונו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו, אמר לו: חזור לאחורך. חזר לאחוריו, ראה ששוקלין בשרו במקולין, אמר לפניו: רבש"ע, זו תורה וזו שכרה? א"ל: שתוק, כך עלה במחשבה לפני"¹⁸.

17. בראשית רבה פרשה כד ד"ה ז' ר' תנחומא.

18. מנחות כט:

מי לנו כמשה, שאין כמוהו בכל האנושות – "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחידות ותמנת ה' יביט"י¹⁹, ובכל זאת אומר משה לרבש"ע – אדם כזה בעולמך ואתה נותן תורה על ידי?! (ואכן, תשובת ה' אינה סותרת את הנחתו של משה, משמע שיש אמת בדברי שאלתו). נראה שגם לרבי עקיבא היתה ענוה מרובה. משה רואה את רבי עקיבא יושב ודורש תילי תילים על כל קוץ וקוץ, ומשה מבין – כי רבי עקיבא הבין היטב את הערך של כל טיפה, של כל אדם של כל רגע ושל כל קוץ וקוץ בתורה.

אין לך דבר מיותר בעולם הזה. הכל ארוג באריגה נפלאה ויפה, שזור זה בזה מראשית ועד אחרית. אדם כזה – שהגיע לכך בלי מעמד הסנה, ובלי להיות בנם של עמרם ויוכבד, הגיע לתורת אמת מלמטה למעלה, סיתת ההר ועקרו ובלי לדבר עם הקב"ה כמו משה: "פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט"י¹⁹ – ואתה נותן תורה על ידי?!

"שלח נא ביד תשלח – זה רבי עקיבא"²⁰. עוד בגלות מצרים, כבר רואה משה את רבי עקיבא – ומבקש מהקב"ה שישלח אותו כדי לגאול את עם ישראל משיעבודו.

משה רבינו נתן לנו את התורה שבכתב. רבי עקיבא נתן לנו את התורה שבע"פ.

"...אמר רבי יוחנן: סתם מתניתין רבי מאיר, סתם תוספתא רבי נחמיה, סתם ספרא רבי יהודה, סתם ספרי רבי שמעון, וכולהו אליבא דרבי עקיבא"²¹.

רבי עקיבא, כל רז לא אניס ליה, וכל התורה כולה עברה דרכו לדורות הבאים. רבי עקיבא קיים את התורה לכל ההמשך.

יג. 'סופו'

ומה היה 'סופו' של רבי עקיבא?

"בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן? אמר להם: כל ימי הייתי

19. במדבר יב ח.

20. שמעתי מהרב לאו בשם הזוהר.

21. סנהדרין פו.

**מצטער על פסוק זה בכל נפשך - אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי
יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו?''²².**

רבי עקיבא כבר הבין מזמן שיש ערך לכל פרט ופרט. לא רק בסביבתו, ולא רק בתהליכים האלוקיים אלא גם בו עצמו. כל כולו, כל גופו, שייד לתהליך הארוך של הופעת ה' בעולם ע"י עם ישראל. היה יושב ומצפה מתי יבוא פסוק זה של "ואהבת את ה' אלוקיך... בכל נפשך – אפילו נוטל את נפשך"²³ ויוכל לקיימו. הוא יושב ומצפה למסור כל טיפה וטיפה מדמו, ממציאותו, לקב"ה. הוא בכלל לא שייד לעצמו – הוא שייד לכולם. הוא שייד לכלל ישראל. לכל התהליך האדיר, הנורא והנהדר של בית ישראל לדורותיו.

יד. אחד

"היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד"²².

רבי עקיבא הוא כולו אחד. זה מה שהוא היה וזאת היתה תורתו. אין דבר שאין לו שייכות לכלל כולו, לכל התהליך. אין קוץ קצהו של אות אחת - מיותרת בתורה, אין אף רגע ומעשה מיותר [כל מה דעביד רחמנא לטב עביד], אין אף אדם מיותר [ואהבת לרעך כמוך] ואין אף חלק בגוף שהוא מיותר. ובעיקר... אף טיפה מיותרת אינה מטפטפת על פי הבאר וחוקקת את האבן.

מהרגע שהיה רבי עקיבא על פי הבאר, הוא החל בתהליך ה"אחד" הזה. דוקא בגלל שהכל אחד – יש חשיבות מלאה לכל פרט – כי לולי זה לא נגיע לאחד. אם רעך לא כמוך – חסר משהו בכל התורה. זהו כלל גדול בתורה.

"יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד.

אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: זו תורה וזו שכרה? ממתים

ידך ה' ממתים וגו'! - אמר להם: חלקם בחיים. יצתה בת קול ואמרה:

אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא"²².

22. ברכות סא ע"ב.

23. משנה ברכות ט, ה.

סיכום:

יסודות מרובים יכולים אנו ללמוד מרבי עקיבא:

- כל ה'סיפור', מתחיל בהתעוררותו של רבי עקיבא ליד הבאר. השיגרה, שאולי היא הגדולה שבסכנות בחיינו, לא מרדימה את רבי עקיבא. הוא היה ליד הבאר כל כך הרבה שנים, ובכל זאת הצליח בשלב מסוים²⁴ להתעורר, לשים לב לדבר כל כך טבעי, כל כך פשוט וברור לכולם. הסקרנות היא המפתח לכל התקדמות.
 - השלב הבא, לאחר שימת הלב לדבר המשונה – השאלה. רבי עקיבא שואל בקול רם את השאלה שמציקה לו. בדבר זה טמונים שני דברים:
 - ענוה. הבנה והודאה בכך שיש דבר שאני לא יודע ויש אחרים שיודעים.
 - לא להתבייש. הבושה (שאכן נובעת הרבה פעמים מגאווה), מונעת מהרבה 'מתעוררים' לקבל תשובה על שאלותיהם, ובמילים אחרות – מונעת מהם להתקדם.
 - השאלה היא המשך לסקרנות, והיא ביטוי לרצון ללמוד עוד, להבין ולדעת. להתקדם.
 - תגובת החברה. חיינו, לעיתים מושפעים לא רק ממה שחושבת עלינו החברה, אלא ממה שאנו חושבים שהחברה חושבת עלינו. לרבי עקיבא חשובה האמת, אותה הוא חיפש ואליה הוא הגיע, ושום דבר לא יעצור אותו מלהתקדם אל שאיפתו – כיבוש הר התורה. אולי הוא ניסה לעורר אחרים, אולי הוא חשב שיש להם תשובה לשאלתו, אך לא ניסה לשמוע את תגובת הרועים כדי לדעת מה עליו לעשות, והראיה, שלמרות תגובתם השלילית – רבי עקיבא הלך ללמוד תורה.
 - אחריות. רבי עקיבא 'לוקח את עצמו בידים'. הוא לא מחכה שמישהו יעשה את העבודה במקומו, הוא לא מנסה להטיף לאחרים מוסר, שהרי אם זו האמת אז כולם צריכים ללכת אחריו... לרבי עקיבא יכולת התמודדות גדולה עם האמת שהוא חשף, והוא עומד מול עצמו, בלי תירוצים, ו... יוצא לדרך.
- "עתיד רבי עקיבא לחייב את כל העניים בדיון, שאם אומר להם: מפני מה לא למדתם? והם אמרו: מפני שעניים היינו - אומרים להם: והלא**

24. רבי עקיבא התעורר בגיל ארבעים – גיל שעליו נאמר במסכת אבות "בן ארבעים לבינה".

רבי עקיבא, עני ביתר ומדולדל היה!! והם אמרו: מפני טפינו. אומרים להם: והלא רבי עקיבא היו לו בנים ובנות!!²⁵.

רבי עקיבא מלמד אותנו כי כל אדם, בלי קשר למצבו הגשמי, יכול לקחת אחריות על עצמו וללמוד תורה.

- רבי עקיבא מצליח לשבור את שיגרת חייו, ובגיל יחסית מבוגר הוא משנה את אורח חייו מן הקצה אל הקצה. שינוי הרגלים הוא אולי המשימה הקשה ביותר לאדם, ורבי עקיבא מלמדנו – כי הדבר אפשרי.

- האדם קרוע, על פי רוב בין הרצוי למצוי. דהיינו, לאדם יש שאיפות גדולות, המציאות – מתנהלת בקצב שלה, והאדם שרוצה להשיג את שאיפותיו או שעובד מהר מידי – ולא משיג כלום, או שמתייאש ולא מנסה כלל. רבי עקיבא שואף ללא כל רתיעה לעקור את כל ההר. הוא יודע שזה מציאותי. נכון, לא היום. אבל מחר כן. הוא למד את הדרך לא לוותר על השאיפות, ומאידך לא לקפוץ ולא לנסות להגיע למדרגה העליונה ביום אחד. הוא מבין שיש סולם וצריך לעלות בסולם שלב אחר שלב. אבל צריך לדעת שיש סולם שרגליו מוצבות ארצה, ראשו מגיע השמימה – ואנו רוצים וחפצים להגיע לראשו. ודוקא מי שרוצה להגיע לראשו – חייב לעלות לאט לאט. שלב אחר שלב.

סבלנות זו מתבטאת לא רק בלימוד של רבי עקיבא, אלא גם בראייתו את המציאות. רבי עקיבא יכול לשחוק כשהוא רואה שועלים יוצאים מבית קודש הקודשים – כי הוא רואה את כל התמונה. הוא יודע שאנחנו עולים בסולם, אבל עוד לא הגענו לפסגתו, כי אנחנו לא עולים מהר מידי. רבי עקיבא יודע שאם התחלנו לעלות – נגיע גם להמשך, לראשו המוצב בשמים.

- ענוה. ענוה – המפתח ללימוד. מי שאין לו ענוה לא מוכן ללמוד מאחרים. מה, הם יודעים משהו שאני לא יודע?! הוא לא ישאל שאלות ובטח שלא ילך וישב ב'תלמוד תורה' עם כל הילדים וכל שכן שלא ביחד עם בנו.

יסודות אלו הם בסיסיים ביותר בכל תלמודנו ובכל עבודתנו את ה' אלוקינו. הם בסיס חשוב גם בבנית גישה והסתכלות נכונים על התורה ועל כל ראיית המציאות. גם המציאות בה אנו חיים היום.

25. סוף המשנה שם באבות דר"נ.